

MI A TEOZÓFIA?

Írta: I.K.Taimni

Megjelent: The Theosophist, 1963. novemberi számában

A Teozófiai Társulat vezetői igen sokat írtak már erről és a társulatban sokan hajlamosak azt hinni, hogy ezzel, ilyen értelemben szükségtelen tovább foglalkozni. Amennyiben azt szeretnénk megtudni, hogy mi a Teozófia, csupán azt kell tennünk, hogy elolvassuk mindazt, amit e témáról H.P.Blavatsky, Annie Besant, C.W.Leadbeater és mások írtak. Ez a magatartás arra a félreértésre alapozódik, hogy a Teozófia ideák gyűjteménye, amit könyvel olvasásával és előadások meghallgatásával lehet elsajátítani, továbbá azokon való mély gondolkodással és elmélkedéssel.

Az emberi természet, a világegyetem és mindkettő alapjául szolgáló valóság kissé gondosabb megfontolásra rá fog mutatni arra, hogy a Teozófia megértésének ilyen megközelítése igen elégtelen és nem megfelelő. Már a Teozófia természete miatt sem vezethet bennünket annak igazi megértéséhez. Másrészt azzal, hogy elménkben zavart és önteltséget idéz elő, éppen hogy meg fog akadályozni bennünket az igazi tudáshoz vezető egyedüli eszközök alkalmazásában. Az igazi tudás megszerzéséhez az első lépés azt tudni, hogy nem tudunk.

E rövid cikkben azzal a szándékkal mutatunk be néhány elgondolást, hogy ezen mélységesen komoly kérdés iránti dinamikusabb magatartás alkalmazásának szükségességére utaljunk, amellyel az Isteni Bölcsesség minden komoly tanulmányozójának a legnagyobb mértékben rendelkeznie kell. Itt alig szükséges rámutatni arra, hogy ezt a kérdést sohasem szabad lezártnak tekinteni, és amennyiben mégis lennének olyan tagok, akik hajlamosak annak tekinteni, gondolkodzanak komolyan erről, hogy vajon nem lehetne-e ehhez rugalmasabban viszonyulni.

Valójában a Teozófiai Társulathoz, mint egésznek a feladata, hogy ezt a kérdést nyitva tartsa és olyan légkört tartson fenn, amely minden tagot arra bátorít, hogy erre a kérdésre saját maga válaszoljon. Nem valamilyen tisztán akadémiai szellemben, egyszer s mindenkorra, hanem belső megvilágosodások vég nélküli során át.

A rendelkezésre álló kevés hely miatt, arra a kérdésre, hogy „Mi a Teozófia?” nem lehet átfogóan válaszolni. Igyekszem néhány lényeges pontot az olvasó elé tárni, amely elképzelést adhat arról, hogy az intellektus közegén át mit vélek a teozófia természetének. Ez természetesen csak egy szempont – az enyém – de sok másiknak is kell lennie. Ez az előnye, ha van egy ilyen intézmény, mint a Teozófiai Társulat, amelyben nemcsak a tolerancia szellemében, hanem komoly együttműködésben bármilyen témára vonatkozó különféle szempontot is be lehet mutatni, és végig lehet gondolni.

A Teozófia természetét meggondolva, négy alapvető aspektusában foglalkozom a témával, amelyeket a kényelmesség érdekében MISZTIKUSNAK, OKKULTNAK, INTELLEKTUÁLISNAK ÉS INTUICIONÁLISNAK fogok nevezni.

Vegyük először a MISZTIKUS aspektust.

Mind az egyénnel, mind a világegyetemmel, a makrokozmoszsal és a mikrokozmoszsal összefüggésben, a megnyilvánulás három alap valóságának általában az anyagot, az elmét és a tudatot tekintik. Összefüggésben vannak ezek egymással, és ha igen, akkor hogyan? A legmagasabb hindu bölcséleti felfogás szerint a világegyetem, amelynek szerves része vagyunk, a Végső Valóság kifejeződése, amely a megnyilvánulásban, mint tudat jelenik meg. Ez a tudat az, amely az egész világegyetem minden aspektusának, mind a láthatónak, mind a láthatatlannak alapja. Nincs semmi más és nem is lehet, csak a tudat. Bárhogyan is fogalmazzuk meg, a magunkban a finomság minden fokán észlelt mentális jelenségek, a tudatban lezajló jelenségek, vagyis a tudat jelenségei. E tanítás szerint még azok a dolgok is, amelyek elménknek kemény,

kézzelfogható, és szilárd tárgyakkal tűnnek, pusztán mentális természetűek, ezért lényegében a tudat természetéhez tartoznak.

Ez a tanítás, hogy az egész megnyilvánult világegyetem, minden aspektusában a tudat természetére alapszik, és hogy az, ami három különböző dolognak – anyagnak, elmének és tudatnak – tűnik, valójában ugyanazon Valóság három aspektusa vagy módosulása, megdöbbentő fogalom, amit sokan nehezen tudnak elképzelni. Mindezek ellenére a bölcséleti gondolkodás és misztikus tapasztalat végső célját jelenti. De természetesen az igazság ezen Igazsága ott van mélyen elrejtve elménk legfinomabb rétegében, és csak akkor észlelhető, ha túlhaladtuk azt a réteget. Az anyagot, az elmét és a tudatot minden gyakorlati célra különböző dolognak kell vennünk, és ez a megkülönböztetés az átlagos ember számára megfelelő lesz, éppen úgy, ahogy az atomi és a molekuláris reakciók megfelelnek még akkor is, ha a tudomány felfedezte, hogy magában az atomban is, az anyag és az erők egészen más és mélyebb világa van.

Fel lehet tenni a kérdést: „Amennyiben az ember a megnyilvánult világegyetem a tudat módosulása, és mintegy az Isteni Tudatban lebeg, akkor hogyan van, hogy a megnyilvánulásban az elme és a tudat különböző szintjeit tapasztaljuk?” Túl messzire vinne bennünket, ha ezen mélyes kérdésbe hatolnánk, és nincs is rá szükség, hogy ezt tegyük. Jelenleg elégséges lesz számunkra, ha felfogjuk azt az egyszerű elgondolást, hogy az elme és anyag e különböző szintjei ugyanúgy foghatók fel a tudat különböző módosulásaiént, mint ahogyan a vízgőz, a folyékony víz és a szilárd jég ugyanazon H₂O jelű vegyi anyag különböző módosulása.

A tudat módosulásának minden különleges fajtája, az anyag és a mentális jelenségek megfelelő típusát hozza létre, és ameddig valamely egyén tudata az anyag különleges típusa és annak megfelelő elmeszint megszorításai közé korlátozódik, azon szinthez tartozó törvények, megszorítások és illúziók kötelékében van. Az egyéni tudat, amely az anyag és annak megfelelő elmeszint bizonyos síkja börtönének fogságára korlátozódik, és ahhoz, hogy abból a börtönből kikerüljön, meg kell szabaduljon annak megszorításaitól. Azonban, ha csupán a fizikai test legbelső börtönépületéből szabadulunk, nem jelenti azt, hogy teljesen szabadabbá váltunk, mivel úgy is mondhatnánk, sokudvarú börtönben élünk, és ha csak a legbelső udvarból jutunk ki, csupán azt jelenti, hogy a következő udvar viszonylag nagyobb szabadságához és tudásához jutottunk. Ameddig nem vagyunk képesek túljutni az összes többi udvar falán, nem lehetünk igazán szabadok, és nem lehet közvetlen tudásunk a fentebb hivatkozott Titkok Titkáról, vagyis arról, hogy minden tudat – vagyis a Valóság játéka, és mi azon valóság része vagyunk. Ez az Igazság az, amelyet végül az Ön-megvalósulásban nyerünk el, amely valóban szabadabbá vagy felszabadulttá tesz bennünket és amelyre a Világosság az Ösvényen című könyv II. rész 17. aforizmája hivatkozik: „Kérdezd meg a legbelsőbbtől, az Egyetlen Egytől végső titkát, amelyet örök idő óta tartogat számodra.” Akkor mindörökké elmúlik minden illúzió, és mi örökké ennek az Igazságnak a ragyogó fényében élünk, vagy másképpen megfogalmazva, Istennel való egységben, hatalmának tudatos csatornájává válva.

A teozófia legmagasabb, vagy misztikus aspektusának fogható fel az egyéni tudatnak az Egyetememes Tudattal történő teljes fúziója, ami által az Örök Igazság közvetlen ismerete érhető el. Amikor ezt a legmagasabb tudást elértük, amely nem közölhető egyik személytől a másikkal, ún. Dzsivanmuktává, vagyis a Bölcsesség egyik Mesterévé váltunk. Minden feladatot megtanultunk, amit a megnyilvánult világok nekünk megtaníthatnak, a bennünk rejtve volt igazi természetünk tökéletességét és tudását bontakoztattuk ki, és már nem kötelező számunkra itteni életre visszajönni. Már nem vagyunk a születés és a halál kerekéhez kötve, mivel már nem vagyunk a megnyilvánult élet illúziói és korlátozásai alatt. Ha visszajövünk és itt élünk, akkor az Isteni Élet szabad eszközeiként tesszük, hogy azokat a testvéreinket segítsük, akik még illúziók által kötöttek és az élet nyomorúságait szenvedik.

Ekkor érkezünk a teozófia második aspektusához, amelyet OKKULTNAK nevezünk. A teozófia misztikus aspektusa Brahma, vagyis a bennünk levő Valóság közvetlen megismerésével foglalkozik és semmi mással.

Azonban ez a Brahma az ötszörös világegyetemben is megnyilvánul, áthatja azt a világegyetemet, és amint láttuk – *maga a világegyetem*. A fentiekből következik, hogy az a Brahma hogyan nyilvánul meg a világegyetemben, úgyszintén Brahma ismerete, ugyanúgy, mint ahogyan annak ismerete, hogyan működnek a természet erői az ember fizikai és a fizikainál finomabb testeiben, úgyszintén az ember ismerete, teljes aspektusában.

A megnyilvánulásban levő Brahman ismeretét nevezik okkultizmusnak és azzal érhető el, hogy az egyéni tudatot a fizikai agyban működő alsóbb elme fölé emeljük. Az így kifejlesztett fizikainál finomabb képességeket ugyanúgy használjuk a fizikai világon túli szintek jelenségeinek kutatására, mint ahogyan az érzékszerveinket és azok fizikai műszerek formájában történő kifejlesztéseit használja a tudomány a fizikai világ jelenségeinek vizsgálatára. Az ilyen okkult módszerekkel nyert tudás abban az értelemben közvetlen, hogy a fizikainál finomabb képességek általi közvetlen észlelés, azonban megbízhatósága és értéke a kifejlesztett képesség, valamint azon szint szerint különbözik, amelyen a tudat működik. A személyiség alsóbb szintjein működő pszichikai képességekkel rendelkezők hajlamosak a tévedésre és a káprázatra, és az általuk nyert tudás, megfelelő képzés és a magasabb szintekről származó szellemi megvilágosodás nélkül nem megbízható. Másrészt a magasabb jóga módszerek által elért tudás nincs a hibának és a közönséges illúzióknak alávetve. Azonban az átvivő mechanizmus hibájából következő hibás átvitelnek köszönhetően a lefelé haladás közben ez a tudás bizonyos mértékű torzulást vagy homályosodást szenvedhet. Ezért szükséges, hogy a jógai hosszúság és szigorú képzésen menjen át, nemcsak a magasabb szellemi képességei kifejlesztésében, hanem az alsóbb tudathordozó eszközei átrendezésében is, hogy alkalmassá tegye azokat a magasabb tudás torzításmentes átvételére. A magasabb szellemi szinteken így elért tudás nagy része úgyszintén közölhetetlen és a kifejezés igazi értelmében ezoterikus, mivel a szokásos gondolati formákba nem önthető.

Tehát, amit okkult tudásként ismerünk, mindenféle forrásból származó, részben megbízható, részben nem megbízható adatok és információk összetett tömege, és a tanulmányozónak azok elfogadásakor vagy elvetésekor a megkülönböztető képességét kell használnia. Az igazi és transzcendens tudás elérésének egyedülálló tökéletes módszere, a saját szellemi és magasabb mentális képességek kifejlesztésével történő saját kutatás.

A fizikai szinten túli képességek által elért tudás értéke a származásának forrásától is függ. Minél magasabb szintű az eredete, annál nagyobb az értéke.

Az alsóbb fizikai képességekkel szerzett tudás, még ha megbízható is, lényegtelen természetű és nem éri meg a ráfordított fáradságot sem. Ezért van az, hogy az okkultizmus egyik hiteles tanítója sem bátorítja az alsóbb pszichikus képességek és az irántuk való sóvárgást, és azok kifejlesztését. Tanítványait inkább arra ösztönzi, hogy előbb tisztítsák meg és vonják ellenőrzésük alá elméjüket és vágyaikat, és megfelelő módon építsék jellemüket. Ezen tulajdonságok nélkül nem lehetséges a szellemi képességek fejlesztése. A fentebb mondottakból nyilvánvaló, hogy a Teozófia második aspektusa, vagyis az okkultizmus úgyszintén közvetlen tudásra vonatkozik, azonban az ilyen tudás megbízhatósága az elme szintjétől és a tudás elérésébe vont képességek szerint változik.

A teozófia harmadik aspektusát INTELLEKTUÁLISNAK nevezhetjük. Ez könyvekből, előadásokból és más külső forrásból származó elméleti tudás. Azon szentek, bölcsek és jógik tanításaiból és tapasztalatuk feljegyzéseiből állhat, akik a finomabb szintek és síkok valóságaival történt közvetlen kapcsolatból kapták azokat és azután intellektuális kifejezésekkel adták tovább azok javára, akik nem férnek közvetlenül hozzá azokhoz a magasabb szintekhez. Vagy más tanítók elsődleges tanításainak értelmezéséből származhatnak azért, hogy kidolgozzák azokat, vagy könnyebben érthetővé tegyék. De lehet az élet megfigyelt tényeire, következtetésre vagy feltevésekre alapozódó pusztán spekuláció eredménye is.

Akármilyen természetű vagy eredetű az ilyenfajta tudás, az a közös jellegzetessége, hogy nem alapozódik magának a tanulmányozónak a közvetlen tapasztalatára, hanem más emberek

tanúságára vagy következtetésére. Ezért érvényessége felől nem lehetünk biztosak és azok elfogadásakor vagy elejtésekor a saját ítélőképességünket, megkülönböztető képességünket kell alkalmaznunk.

Az ilyenfajta tudás értéke olyan kérdés, amelyet a komoly törekvőnek igen gondosan kell végig gondolnia. Fontolja meg gondosan, hogy ez a tudás mennyire értékes számára. Napjainkban általában túl nagy értéket tulajdonítanak az ilyen tudásnak, és tudóskodó hiúságtól, valamint az emberek bizonyos rétegére ható ilyenfajta tudás csábításától hajtva, egyes tudósok a pusztán elméleti tudás egyik rakományát a másokra halmozzák. Természetesen mi tudjuk, hogy az ilyen irányzat, amely napjainkban annyira előtérben van, a fejlődés azon fázisának tulajdonítható, amelyen az emberiség jelenleg átmegy, valamint ebben a fejlődési fázisban, az intellektus nagy jelentőségének.

Azonban az Isteni Bölcsességre törekvő, akinek a célja nem csak az elme kifejlesztése, hanem az Igazság felfedezése, gondolkozzon és fontolja meg ezt a problémát és jusson elhatározásra, hogy vajon a haszontalan másodkézből vett tudás vég nélküli és céltalan gyűjtésével foglalkozik, vagy teljes szívvel szenteli magát a saját magában rejlő Igazság felfedezése szent feladatának.

Amennyiben kísértést érez, hogy az előbbi útra térjen, akkor vegye figyelembe az Iszavasz-jopanishad 9-es mantráját:

"Akik a tudatlanságot imádják, nyomasztó sötétségbe lépnek; még nagyobb sötétségbe lépnek azok, akik hiszékenyen kötődnek a tudáshoz."

Amennyiben a tanulmányozó az utóbbi utat választja, gondolkozzon és gondosan fontolja meg, hogy a rendelkezésére álló igen korlátozott idő alatt mit sajátíthat ki az intellektuális tudás hatalmas óceánjából. Amennyiben célját komolyan veszi, és határozott abban, hogy életét nem fogja haszontalan tevékenységekre pazarolni, azt fogja találni, hogy a rendelkezésére álló háttér tudásból, választása egy igen kicsi és lényeges részre fog korlátozódni, arra, amely közvetlenül vagy közvetve fogja őt eszményei megvalósításában segíteni és másokat is segíteni fog abban, hogy így tegyenek.

A fent elmondottak alapján ne legyen a tanulmányozónak az a benyomása, hogy az intellektus olyasmi, amit meg kell vetni, vagy el kell hanyagolni. A törekvő életben megvan a haszna és a helye. Értéke abban van, hogy lépcsőként szolgálhat a közvetlen tapasztalaton alapuló magasabb tudáshoz, valamint a fejlődésben működő Isteni Terv megismeréséhez, hogy készségesen és hatékonyan tudjunk közreműködni azzal a tervvel. Akkor válik akadállyá, amikor az élet valóságaitól való menekülés eszközévé válik, és kábítószerként használva elaltat bennünket és elfeledtetni velünk az élet komoly értelmét.

Az előző bekezdésekben részben kifejtettük a belső életünkkel kapcsolatos tényekre vonatkozó pusztán elméleti tudás elégtelenségét.

Semmire vonatkozóan nem ad bizonyosságot.

A lelket nem képes kielégíteni és belső békét, valamint erőt adni. Az alsóbb élet kísértéseivel és vonzódásaival szemben nem teszi hozzáférhetlenné az egyént. A törekvőt az intellektus négy fala közötti fogságban tartja, ahol meg van fosztva a magasabb tudat világosságától és életétől.

Felmerül a kérdés, hogy vajon az intellektuális börtön sötétségében kell maradjon – ahol a sötétség kifejezést szellemi szempontból használjuk – amíg kifejlesztette azon képességét, hogy saját szabad akaratából, a jóga módszereivel menjen ki? Nem szükségszerűen. A börtön falai nem betonból vannak, hanem, ha használhatom ezt a hasonlatot, áttetsző üvegből.

A falakat vastag áthatolhatatlan sárburok teszi áthatolhatatlanná azon fény számára, amely kívül állandóan ragyog és a börtön falára világít. Ha valahogyan fokozatosan meg tudja tisztítani az üvegfalakat, a magasabb Tudat fénye egyre fokozódó mértékben hatolhat be a sötétségbe és nyújthatja a törekvőnek a szellemi élet egyre nagyobb megvilágosodását, – annak erejét, békéjét és tudását, amely elegendő a fenntartására, amíg képessé válik, hogy börtönéből

kimenjen a magasabb szellemi szintek világosságába és szabadságába. Igaz az, hogy ez a fajta tudás nem ugyanaz, mint a szamádhi-ban (révületben) a magasabb szinteken közvetlen felfogással elért tudás, de mivel az áttetsző üvegfalakon át a börtönbe hatoló világosság az Átmá-Buddhi világossága, bár kisebb mértékben, de ugyanazon minőségekkel rendelkezik. Bölcseséget, erőt, békét és transzcendens tudást hoz magával.

A börtön falainak megtisztítása csak szádhana (igazi tanulás) által lehetséges, vagyis magatartásunk és gondolkodási módunk teljes újrairányításával, indítékaink, elménk és vágyaink drasztikus megtisztításával, belső életünk igazi átalakításával. Amennyiben a szádhaka (tanuló) ezen erőfeszítésében sikerrel jár, akkor a személyisége misztikus módon osztozhat magasabb Énje életében és tudásában, bár még mindig az intellektus börtönében van.

Az ilyen szellemi tudást, amely elménk és vágyaink fokozatos megtisztításával, igaz étellel jelenik meg bennünk, a teozófia negyedik, vagyis INTUICIONÁLIS aspektusaként fogható fel.

Ez a tudás, amely az intellektus Buddhi fénye által való beragyogásának eredménye és amely messze magasabb rendű a pusztán intellektusnál, minden komoly törekvő számára elérhető. Míg a jóga módszerek különleges képzése különleges adottságokat igényel, senki sem mondhatja, hogy nem képes igaz és tiszta életet élni, amennyiben úgy akarja.

Láthatjuk tehát, hogy nem is olyan egyszerű az a kérdés, hogy „Mi a teozófia?“, mint ahogy a felszínen látszik. Ahhoz, hogy ezt megválaszolhassuk, kétségtelenül könyvek olvasásával és előadások meghallgatásával kell kezdenünk, de azután meg kell változtatnunk, meg kell tisztítanunk életünket és válaszáért bele kell hatolnunk elménkbe. Ezt a folyamatot addig kell folytatnunk, amíg már nem marad elme, nem marad én, és nem marad kereső sem. Csak az Egy Valóság marad.

Valamely szép szó, amelyet nem követ megfelelő tett, olyan, mint egy pompás és ragyogóan színes, de illat nélküli virág. Nem hoz gyümölcsöt. (Dhammapada)